

عنوان: راهکارهای کاهش طلاق در بین زوجین از منظر اسلام

سیده مینا دریاباری^۱

چکیده

خداوند پایه و اساس خانواده را محبت و رحمت بین زوجین قرار داده است. خانواده رکن اساسی جامعه انسانی است و شرط پویایی و استواری آن، وجود روابط صحیح و پایدار میان همسران است. در خانواده‌های سست بنیان، محبت در بین زوجین به فراموشی سپرده شده و فرزندان هم با کسی تعاملی ندارند و اگر طلاق صورت گرفته شود؛ زمینه مبتلا شدن به انحرافات اخلاقی فراوان می‌شود. در نگاه کلی تمامی احکام و دستورات اسلام به نوعی ناظر بر صیانت از خانواده است. طلاق در زمره غم‌انگیزترین پدیده‌ها که در عصر کنونی بی‌مهابا رو به رشد نهاده است. طلاق تعادل انسان‌ها را بر هم زده و آثار شومی را در جامعه بر جای می‌گذارد و منجر به کاهش انسجام و یکپارچگی اجتماعی شده و سنگ بنای اجتماع را از هم می‌گسلد. اما سوال: اسلام چه راهکارهایی برای کاهش طلاق در بین زوجین ارائه داده است؟ برای کاهش طلاق ضرورت دارد با راهکارهای کاهش طلاق در بین زوجین از منظر اسلام آشنا شد و آنها را در بنیان خانواده به کار بست. هدف مقاله ارائه راهکارهای کاهش طلاق بین زوجین از منظر اسلام می‌باشد، ۱- راهکارهای اخلاقی که عبارتند: الف- شجاعت ابراز محبت، ب- شکیبایی، پ- احترام بین زوجین، ج- ارضای صحیح نیازهای جنسی، د- گذشت از لغزش همسر، ۴- راهکارهای اجتماعی نیز الف- تولید فیلم در رسانه، ب- استفاده از مشاوران خانواده، ۵- راهکارهای اقتصادی هم عبارتند از الف- خداوند تضمین کننده روزی، ب- جامع‌نگری در ارزیابی داشته‌ها، پ- واکنش به برآیند اقتصاد زندگی، ج- قناعت، د- مدیریت نظام مقایسه خود با دیگران.

واژگان کلیدی: زوجین، طلاق، محبت، همسر.

مقدمه

واژه طلاق از ریشه عربی و به معنی گشودن گره و رها کردن است و در فقه اسلامی زائل کردن قید ازدواج با لفظ مخصوص تعریف می‌شود. مفهوم طلاق؛ به معنی پایان شرعی و قانونی ازدواج و جدا شدن همسران از یکدیگر است و در پی آن حقوق تکالیف متقابلی که بین زوجین در هنگام ازدواج وجود داشته از میان

^۱ . طلبه پایه پنجم حوزه علمیه فاطمه الزهرا سلام الله علیها آمل.

می‌رود. طلاق یکی از مفاخر قانونگذاری اسلام است و خاتمه دهنده بدبختی جاویدی است که از عدم سازش میان زن و مرد پیش می‌آید. از متانت این قانون است که دولت‌های غیر اسلامی نیز یکی پس از دیگری، ترجیحاً آن را پذیرفته‌اند. طلاق در نظر اسلام مبعوض‌ترین حلال می‌باشد که تنها در صورت اختلاف حل ناشدنی ضرورت می‌یابد. از پی آمدن زبان بار طلاق، جدایی زن و شوهر و از هم پاشیدن نظام خانواده است. این موضوع را می‌توان از جهات مختلفی از جمله روانشناسی، فقهی، حقوقی و غیره بررسی کرد اما نگرانده بر آن است که این موضوع از منظر اسلام بررسی کند و به این سوال پاسخ دهد که راهکارهای کاهش طلاق در بین زوجین از منظر اسلام چیست؟

تاریخچه طلاق به تاریخچه ازدواج برمی‌گردد. به همان علت بشر بنا به خواست طبیعی خود پیوند ازدواج می‌بندد تا در کانون گرم خانواده و در کنار همسر خود به سکون و آرامش برسد به همان گونه هم ممکن است بنا به دلایلی از ادامه این زندگی خودداری کرده و طلاق را بپذیرد. قدر مسلم این است که طلاق در بسیاری از ادیان الهی و غیر الهی پیش از اسلام هم وجود دارد. دکتر حمید حبشی در کتاب ازدواج به ملاحظات لازم در هنگام وجود سوابق طلاق از جمله شناسایی علت طلاق، وضعیت بعد از طلاق و مسائل حقوقی و رفتاری بعد از طلاق اشاره کرده، محمدرضا کوهی در کتاب آسیب شناسی در مورد طلاق و عوامل آن بحث می‌کند و عوامل آن را الف- هوس مداری در خانواده، ب- چشمپیرانی و مقایسه با همسر، د- شهوت طلبی و لذت گرایی دانسته است. علامه سید محمد حسین طباطبایی در کتاب زن در اسلام در مورد طلاق این چنین بیان می‌کند که طلاق یکی از ضروریات اسلام است. و همچنین کتاب ی که در زمینه کاهش طلاق در بین زوجین کتاب آیین دلبری است که راهکارهای اخلاقی را مطرح کرده ولی از لحاظ اجتماعی و اقتصادی مطرح نکرده و همچنین کتاب دانشنامه فاطمی سلام الله که در مورد پدیده طلاق به عنوان مسئله اجتماعی و تبدیل آن از مشکل خصوصی به چالش فراگیر و اجتماعی دانسته و این کتاب همچنین در مورد مباحث اخلاقی کاهش طلاق بین زوجین مسائلی رو همچون تربیتی تامین نیازهای عاطفی دانسته است. و همچنین یوسفی، ناصر؛ سهرابی، احمد؛ مقاله مقایسه اثربخش رویکردهای خانواده درمانی مبتنی بر حضور ذهن و فراشناخت بر کیفیت روابط زناشویی در مراجعان در آستانه طلاق را بررسی کرده است. همچنین محمدرضا سالاری فر در کتاب زنان به مسائلی همچون انتخاب همسر قبل از ازدواج و معیارها های همسر خوب و مسائل مرتبط با زنان را بررسی کرده است. منجزی، فرزانه؛ اسدپور، اسماعیل؛ زهرا کار، کیانوش مقاله مقایسه تاثیر طرحواره درمانی و درمان شناختی رفتاری بر تنظیم شناختی هیجان نوجوانان دختر طلاق مورد بررسی قرار دادند. طلاق یکی از مهمترین آسیب‌های اجتماعی است. که تاثیر فراوانی در به هم زدن تعادل روحی روانی انسان‌ها دارد، این مشکلات زاییده جوامع امروزی است هرچند که اصل مشکل در گذشته نیز وجود داشته است اما گاهی از آن ابعاد به اندازه حالا جدی و ضروری نبوده

است در دنیای کنونی به هم ریختن بافت سنی جوامع دگرگونی‌های اقتصادی و اجتماعی بی‌تردید در بالا بردن میزان طلاق موثر بوده است. بنابراین نگارنده در نظر دارد با توجه به منابع فوق و همچنین منابع معتبر دیگر به صورت مفصل در مورد طلاق و ارائه پیشنهادات درمانی و پیشگیری از آن مطالبی را در حد مقاله ارائه دهد. همچنین هدف نگارنده از انجام این تحقیق علاوه بر آگاهی و پاسخ به پرسش‌هایی که در ذهن نگارنده است، شناخت راهکارهای کاهش طلاق در بین زوجین و تبیین آن برای همسران به خصوص در بین زوجین جوان می‌باشد.

مفهوم شناسی

در زیر به بررسی مفهوم برخی از لغات می‌پردازیم.

الف_زوجین

زوج: عبارت است از شکلی که برای او نظیر بوده باشد، مانند اصناف و الوان مختلف، یا چیزی که برای او چندی وجود داشته باشد؛ مانند تر و خشک، مذکر و مونث، شب و روز، شیرین و تلخ؛ نیز تصریح کرده‌اند که "زوج" به معنی هر یک از آن دو فرد است نه هر دو با یکدیگر؛ بلکه آن دو را باید "زوجان" گفت و اطلاق زوج بر هر دو از کلام جهال و افراد نادان است.^۱ همچنین زوج، به معنای فساد و انداختن میان قوم و بر آغالانیدن ایشان است. جفت خواه مذکر باشد خواه مونث، فکر فقه‌های متاخرین در مونث‌ها زیاده کرده‌اند و "زوجه" گویند اگرچه نزد اهل لغت نیست و این طاج نوشته که هر دو نر و ماده و مجموع را زوج گفتن خطا است زیرا که هر واحد از نر و ماده زوج باید گفت و هر دو مجموع را از دو جان و زوجین باید خواند.^۲

ب_طلاق

طلق رها شدن زن از عقد نکاح. به دره زه مبتلا گردیدن. "گشادن دست را به نیکی، چیزی به کسی دادن و بخشیدن. طلق جمع طالق. زنان آزاد از بند زوجیت رجوع به طالق شود. طلاق، رها شدن زن از قید نکاح. رها شدن زن از عقد نکاح، بیزاری، هر زنی که در عقد من است یا بعد از این در عقد من خواهد آمد مطلقه است و طلاق به اینکه رجعت در او نگنجد.^۳ طلق: درد زادن. مخاض. به واژه های "زادن" و "وضع حمل"

۱. مکارم شیرازی، پیام قرآنی، ج ۲، ص ۴۴۴.

۲. دهخدا، لغت نامه دهخدا، ج ۹، ص ۱۳۰۰۲.

۳. دهخدا، لغت نامه دهخدا، ص ۱۵۴۸۹.

رجوع شود. طَلَق: یوم طلق: روزی نه گرم و نه سرد. طلق وجه: خندان و گشاده روی. طلق الیدین: سخاوتمند و گشاده دست.^۱ همچنین رهایی و خالی شدن از پیوند و عهد و پیمان است، گفته می‌شود: اَطْلَقْتُ الْبَعِيدَ مِنْ عَقَالِهِ: شتر را از پابندش باز و رها کردم. طَلَقْتُهُ وَهُوَ طَالِقٌ بِلَا قَيْدٍ: او را بدون قید و بند رها کردم، و از این معنی عبارت: طَلَقْتُ الْمَرَأَةَ: زن را طلاق دادم استعاره شده است، مثل خَلَّيْتُهَا رَاهِسَ را باز گزاردم و آن را زن را هم. طالق گویند یعنی باز شده از قید و نکاح.^۲

راهکارهای اخلاقی

از جمله راهکارهای کاهش طلاق در بین زوجین در زمینه اخلاقی می‌باشد که می‌توان در موضوعات مانند: شجاعت در ابراز محبت، شکیبایی، احترام، ارضای صحیح نیازهای جنسی، گذشت از لغزش های همسر، خرید هدیه؛ بررسی کرد.

۱- شجاعت ابراز محبت

اگر در حق همسرمان که گل زندگی می‌باشد، خطایی ناخودآگاه از ما سر زد، آیا نباید زانوی ادب بر زمین زد و سر به نشانه پشیمانی خم و زبان به عذرخواهی و دلجویی باز کنیم؟ پوزش خواهی و دلجویی از محبوب نشانه بی‌باکی دلاوری و شجاعت است. چرا که تنها دلیران هستند که می‌توانند نفس خود را واپس زده و لب به اعتراف خطای خویش و پوزش طلبی باز نمایند در زندگی دوستانه و عاشقانه با یگانه امید زندگی خود شجاعت را منش و روش خویش قرار دهیم و عیاروار با همسر خویش زندگی کنیم تا از نسیم روح نواز عشق حتی برای لحظه‌ای محروم نگردیم. انسان جایزالخطا است اما مهم جلوگیری از بروز خطا و اشتباه است. اگر ناخودآگاه دچار اشتباه گشتیم پوزش خواهی و دلجویی را سخت و محال ندانیم. ابن سینای زمان ما فیلسوف بزرگ مشرق زمین، علامه جعفری در اولین و آخرین سوء تفاهمی که بین ایشان و همسرشان رخ داد و بگو مگویی میان آنها رد و بدل شد، جناب علامه ۱۰ دقیقه سکوت کردند و سپس به سوی همسر خود رفتند و پوزش طلبیدند و خم شدند و دست معشوق خویش را بوسیدند.^۳

۲- شکیبایی

^۱ . حسینی دشتی، دایرةالمعارف جامع اسلامی، ج ۵، ص ۳۶۶۶.

^۲ . اصفهانی، راغب، مفردات الفاظ قرآنی، جلد ۲، ص ۴۹۶.

^۳ . صدری، مهدی، آیین دلبری، ج ۱، ص ۱۸.

باید دانست که شکیبایی نداشتن برای ترک آداب و رفتار ناپسند همسر و ندادن زمان کافی به وی برای تحول ناگهانی، اختلاف، کدورت، درگیری و در نهایت تباهی زندگی را به دنبال دارد. درباره این که شکیبایی راه نجات است بی‌تابی راه بلا، امام علی علیه السلام این چنین می‌فرماید: کسی را که بایی نجات ندهد بی‌تابی او را هلاک می‌کند.^۱ شکیبایی، خالق آرامش است و آرامش گره‌گشای مشکلات می‌باشد. در آرامش توان مغز افزایش می‌یابد و بهتر می‌توان اندیشید از قدرت بی‌نهایت تفکر استفاده نمود و گره از مشکلات باز کرد و در آرامش برای برطرف کردن رفتار ناپسند هم فکر کنید و اگر اندیشه شما راه به جایی نبرد، می‌توانید از تفکر دیگران بهره ببرید. با یک مشاور مشکل خود را در میان بگذارید و با وی مشورت نمایید، اگر دسترسی به مشاور امکان نداشت، به کتاب‌های وی و یا دیگر استادان که نتیجه تفکرات، تحقیقات و مطالعات آنان است، مراجعه نمایید و فرا بگیرید که چگونه در کمترین زمان و با کمترین هزینه، بتوانید آن دسته از ویژگی‌های شخصیتی ناپسند و ناشایست خود و همسران را با اخلاق و رفتار و آداب و عادات پسندیده و شایسته جایگزین کنید، تا اشتیاق زندگی برای هر دو طرف بیشتر شود.^۲

۳_ احترام بین زوجین

در زندگی مشترک، شاید رعایت کامل آداب امکان‌پذیر نباشد، ولی وجود احترام متقابل اصلی اساسی است درگیری‌ها و اختلاف‌های آشکار، هنگامی پدید می‌آیند، که پرده حرمت میان آن دو دریده شود و طرفین برای یکدیگر ارزش و احترامی قائل نباشند، مهم‌ترین شیوه برای جلوگیری از پیدایش درگیری‌ها میان زن و شوهر، تحکیم روابط آنان است. تکریم همدیگر، طرفین را به یکدیگر علاقمند می‌کند. حرمت گذاردن به هم، یک حسن است و هر زن و مرد باید نکات مثبت زندگی همسر خود را بیابد و او را برای آن نکات مثبت تکریم کند.^۳ چنانچه کرامت انسانی حفظ نشود، سوءظن‌ها و بدبینی‌ها سراسر وجود او را فرا می‌گیرد و در پی انتقام جویی بر خواهد آمد از این رو، در احادیث معصومین علیه السلام درباره کسانی که تحقیر شده‌اند و به عزت نفس آنها خدشه وارد شده است،^۴ روایت زیادی داریم. احترام متنی بر معرفت ایمان به خداوند و اوصاف پسندیده را می‌توان به وضوح در کانون خانوادگی و زندگی زناشویی حضرت علی علیه السلام مشاهده نمود؛ چنانکه برابر روایات، هیچ یک از آنها هرگز دیگری را به خشم نیاورد؛ نه حضرت علی علیه السلام، فاطمه علیه السلام را به کاری مجبور نمود و نه فاطمه "علیه السلام" از همسرش نافرمانی کرد.^۵

۱. سید رضی، نهج البلاغه، حکمت ۱۸۹، ص ۶۶۹.

۲. صدری، همان.

۳. قائمی، خانواده و مسائل همسران جوان، ص ۲۵۸.

۴. حسینی، راهکار برقراری روابط سالم و سازنده در خانواده، ص ۳۶.

۵. مجلسی، بحار الانوار، ج ۴۳، ص ۱۳۴.

۵. مدیریت نظام مقایسه خود با دیگران

مقایسه یعنی سنجش زندگی خود با زندگی دیگران. برای اینکه بدانیم کدام یک از مقایسه‌ها رضایت از زندگی را افزایش می‌دهد و کدام مقایسه، آن را می‌کاهد، باید انواع زمینه‌های مقایسه را مورد توجه قرار داد. مقایسه وضع خود، با وضع کسانی که در موقعیت برتری قرار دارند، سبب می‌شود که انسان، آنچه دارد کوچک و ناچیز بشمارد. که سبب بزرگنمایی داشته‌های دیگران شده، موجب می‌گردد که زندگی دیگران بیش از آنچه هست ارزیابی شود، که زمینه ناسپاسی بی‌تابی را نیز به وجود می‌آورد. از جمله نارضایتی همسر در زندگی زناشویی، بی‌مهار بودن آرزوها و بی‌حد و مرز بودن آن است، نه تأمین نشدن زندگی. همسران موفق کسانی اند که توان مهار و مدیریت آرزوهای خود را دارند شما می‌توانید با کسب این توانمندی صفا و صمیمیت را به زندگی خود برگردانید. چیزهای زیادی در زندگی شما وجود دارند که به خاطر آنها می‌توانید از زندگی خود، راضی و از همسران سپاسگزار باشید.^۱ ازواج و جعل مودت و مهربانی بین زن و مرد از آیات خدا است. «و من آیاته ان خلق لکم من انفسکم ازواجاً لتسکنوا الیها»^۲. در المیزان بیان شده که: «راغب گفته: (کلمه (زوج) به هر یک از نر و ماده حیوانات در صورتی که جفت هم شده باشند اطلاق می‌شود، همچنان که به هر یک از دو قرین چه حیوان و چه غیر حیوان نیز زوج گفته می‌شود، خدای تعالی فرموده: «و جعل منه الزوجین الذکر و الانثی؛ خدا از آن دو زوج قرار داد، یکی نر و یکی ماده»^۳ و نیز فرمود: به آدم گفتیم که تو و زوجت در بهشت منزل کنید، و اگر به ماده از حیوانات و مخصوصاً انسان زوجه می‌گویید، لغت نازیبا و غیر فصیح است، که جمعش زوجات می‌آید، - تا آنجا که گفته - و جمع زوج ازواج می‌آید. پس اینکه فرمود: (ان خلق لکم من انفسکم ازواجاً لتسکنوا الیها)، معنایش این است که برای شما و یا برای اینکه به شما نفع برساند از جنس خودتان زوج آفرید. آری هر یک از مرد و زن دستگاه تناسلی دارند که با دستگاه تناسلی دیگری کامل می‌گردد و از مجموع آن دو توالد و تناسل صورت می‌گیرد، پس هر یک از آن دو فی نفسه ناقص، و محتاج به طرف دیگر است، و از مجموع آن دو، واحدی تام و تمام درست می‌شود، و به خاطر همین نقص و احتیاج است که هر یک به سوی دیگری حرکت می‌کند، و چون بدان رسید آرام می‌شود، چون هر ناقصی مشتاق به کمال است، و هر محتاجی مایل به زوال حاجت و فقر خویش است، و این حالت همان شهوتی است که در هر یک از این دو طرف به ودیعت نهاده شده. (و جعل بینکم موده و رحمه) - کلمه (مودت) تقریباً به معنای محبتی است که اثرش در مقام عمل ظاهر باشد، در نتیجه نسبت مودت به محبت نسبت خضوع است به خشوع، چون خضوع آن

۱. همان، ص ۲۴۵.

۲. روم: ۲۱.

۳. قیامه: ۳۹.

خشوعی را گویند که در مقام عمل اثرش هویدا شود، به خلاف خشوع که به معنای نوعی تاثر نفسانی است، که از مشاهده عظمت و کبریایی در دل پدید می آید.

(رحمت)، به معنای نوعی تاثیر نفسانی است، که از مشاهده محرومیت محرومی که کمالی را ندارد، و محتاج به رفع نقص است، در دل پدید می آید، و صاحب‌دل را وادار می کند به اینکه در مقام برآید و او را از محرومیت نجات داده و نقصش را رفع کند. یکی از روشن‌ترین جلوه گاه ها و موارد خودنمایی مودت و رحمت، جامعه کوچک خانواده است، چون زن و شوهر در محبت و مودت ملازم یکدیگرند، و این دو با هم و مخصوصا زن، فرزندان کوچکتر را رحم می کنند، چون در آنها ضعف و عجز مشاهده می کنند، و می بینند که طفل صغیرشان نمی تواند حوائج ضروری زندگی خود را تامین کند، لذا آن محبت و مودت وادارشان می کند به اینکه در حفظ و حراست، و تغذیه، لباس، منزل، و تربیت او بکوشند، و اگر این رحمت نبود، نسل به کلی منقطع می شد، و هرگز نوع بشر دوام نمی یافت. نظیر این مورد مودت و رحمتی است که در جامعه بزرگ شهری، و در میان افراد جامعه مشاهده می شود، یکی از افراد وقتی هم شهری خود را می بیند، با او انس می گیرد، و احساس محبت می کند، و به مسکینان و ناتوانان اهل شهر خود که نمی توانند به واجبات زندگی خود قیام کنند، ترحم می نماید. و به طوری که از سیاق برمی آید مراد از (مودت و رحمت) در آیه همان مودت و رحمت خانوادگی است، هر چند که اطلاق آیه شامل دومی نیز می شود.^۱

در تفسیر نمونه در سوره روم آیات ۲۰ الی ۲۶ بیان شده است ۲۶: «وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ؛ از نشانه های خدا این است که از جنس خودتان همسرانی برای شما آفرید تا در کنار آنها آرامش بیابید. و از آنجا که ادامه این پیوند در میان همسران خصوصا، و در میان همه انسانها عموما، نیاز به یک جاذبه و کشش قلبی و روحانی دارد به دنبال آن اضافه می کند: (و در میان شما مودت و رحمت آفرید) (و جعل بینکم موده و رحمه). و در پایان آیه برای تاءکید بیشتر می فرماید: (در این امور نشانه هائی است برای افرادی که تفکر می کنند) (ان فی ذالک لآیات لقوم یتفکرون). جالب اینکه قرآن در این آیه هدف ازدواج را سکونت و آرامش قرار داده است، و با تعبیر پر معنی (لتسکنوا) مسائل بسیاری را بیان کرده و نظیر این تعبیر در آیه ۱۸۹ سوره اعراف نیز آمده است. به راستی وجود همسران با این ویژگیها برای انسانها که مایه آرامش زندگی آنها است یکی از مواهب بزرگ الهی محسوب می شود. این آرامش از اینجا ناشی می شود که این دو جنس مکمل یکدیگر و مایه شکوفائی و نشاط و پرورش یکدیگر می باشند بطوری که هر یک بدون دیگری ناقص است، و طبیعی است که میان یک موجود و مکمل وجود او چنین جاذبه نیرومندی وجود داشته باشد. و از اینجا می توان نتیجه گرفت آنها که پشت پا به این سنت الهی می زنند وجود ناقصی دارند، چرا که یک مرحله تکاملی آنها

۱. طباطبایی، المیزان، ج ۱۶، صص ۲۴۹ و ۲۵۰

متوقف شده (مگر آنکه به راستی شرائط خاص و ضرورتی ایجاب تجرد کند). به هر حال این آرامش و سکونت هم از نظر جسمی است ، و هم از نظر روحی هم از جنبه فردی و هم اجتماعی . بیماریهائی که به خاطر ترک ازدواج برای جسم انسان پیش می آید قابل انکار نیست. همچنین عدم تعادل روحی و ناآرامیهای روانی که افراد مجرد با آن دست به گریبانند کم و بیش بر همه روشن است. از نظر اجتماعی افراد مجرد کمتر احساس مسئولیت می کنند و به همین جهت انتحار و خودکشی در میان مجردان بیشتر دیده می شود، و جنایات هولناک نیز از آنها بیشتر سر میزند. هنگامی که انسان از مرحله تجرد گام به مرحله زندگی خانوادگی می گذارد شخصیت تازه‌ای در خود می یابد، و احساس مسئولیت بیشتری می کند و این است معنی احساس آرامش در سایه ازدواج . و اما مسأله (مودت) و (رحمت) در حقیقت (ملاط) و (چسب) مصالح ساختمانی جامعه انسانی است ، چرا که جامعه از فرد فرد انسانها تشکیل شده همچون ساختمان عظیم و پرشکوهی که از آجرها و قطعات سنگها تشکیل می گردد. اگر این افراد پراکنده ، و آن اجزاء مختلف ، با هم ارتباط و پیوند پیدا نکنند (جامعه) یا (ساختمانی) به وجود نخواهد آمد. آن کس که انسان را برای زندگی اجتماعی آفریده این پیوند و ربط ضروری را نیز در جان او ایجاد کرده است. فرق میان (مودت) و (رحمت) ممکن است از جهات مختلفی باشد:

۱ - (مودت) انگیزه ارتباط در آغاز کار است ، اما در پایان که یکی از دو همسر ممکن است ضعیف و ناتوان گردد و قادر بر خدمتی نباشد (رحمت) جای آن را می گیرد.

۲ - (مودت) در مورد بزرگترها است که می توانند نسبت بهم خدمت کنند اما کودکان و فرزندان کوچک در سایه رحمت پرورش می یابند.

۳ - (مودت) غالباً جنبه متقابل دارد، اما رحمت یک جانبه و ایثارگرانه است ، زیرا برای بقاء یک جامعه گاه خدمات متقابل لازم است که سرچشمه آن مودت است و گاه خدمات بلاعوض که نیاز به ایثار و (رحمت) دارد. البته آیه مودت و رحمت را میان دو همسر بیان می کند ولی این احتمال نیز وجود دارد که تعبیر (بینکم) اشاره به همه انسانها باشد، که دو همسر یکی از مصادیق بارز آن محسوب می شوند، زیرا نه تنها زندگی خانوادگی که زندگی در کل جامعه انسانی بدون این دو اصل یعنی مودت و رحمت امکانپذیر نیست ، و از میان رفتن این دو پیوند، و حتی ضعف و کمبود آن ، مایه هزاران بدبختی و ناراحتی و اضطراب اجتماعی است ^۱.

نتیجه گیری

پس از تحلیل مباحث مقاله این نتایج حاصل می شود:

۱ . مکارم، تفسیر نمونه، ج ۱۶، صص ۴۱۲ الی ۴۱۴.

طلاق از ریشه طلق به معنای رها شدن زن از عقد نکاح و آزاد از بند زوجیت می‌باشد. واژه طلاق از ریشه عربی به معنی "گشودن گره" و "رها کردن" است و در فقه اسلامی "زائل کردن قید ازدواج با لفظ مخصوص" تعریف می‌شود. اسلام تدابیر و راهکارهایی برای کاهش طلاق در بین زوجین ارائه کرده، برخی از این راهکارها بعد اخلاقی دارد، توصیه به انجام شجاعت در ابراز محبت و شکیبایی در برابر ناملایمات و احترام به یکدیگر و توجه به نیازهای جنسی همسر و گذشت از لغزش همسر می‌کند. بعد دیگر از تدابیر برای کاهش طلاق در بین زوجین بعد اجتماعی می‌باشد، که می‌توان با ساخت فیلم و تئاتر در رسانه جمعی و مراجعه زوجین به مشاوران خانواده مجرب تا حدود بسیاری کمک کننده باشد، راهکار دیگر که مکمل راهکارهای دیگر می‌باشد بعد اقتصادی خانواده می‌باشد که جایگاه مهم و حیاتی در دنیای اقتصاد امروزه دارد، زوجین می‌توانند با قناعت و کنار گذاشتن تجملات و چشم تو هم چشمی و مقایسه زندگی خود با دیگر و جامع نگری در ارزیابی داشته‌ها و اینکه خداوند تضمین کننده روزی است تا سطح بالایی از مشکلات را حل کنند.

فهرست منابع

*قرآن کریم

- (۱) اصفهانی، راغب، مفردات الفاظ قرآنی، تهران: انتشارات مرتضوی، ۱۳۸۳ ه. ش.
- (۲) بستان، حسین، خانواده در اسلام، قم: پژوهشگاه حوزه و دانشگاه، ۱۳۹۰ ه. ش.
- (۳) پسندیده، عباس، رضایت زناشویی، قم: موسسه علمی فرهنگی دارالحديث، ۱۴/۱۴۰۱ ه. ش.
- (۴) پناهی، احمد و علی‌جان بزرگی، مسعود، روانشناسی زن و مرد، قم: بی‌نا، ۱۳۹۶ ه. ش.
- (۵) جزایری، نعمت الله بن عبدالله، قصص الانبیا، بی‌جا: فخرالدین، چاپ اول، ۱۳۹۰ ه. ش.
- (۶) حبشی، حمید، کتاب ازدواج، بی‌جا: نشر معارف، چاپ سوم، ۱۳۹۹ ه. ش.
- (۷) حبشی، حمید، کتاب زندگی، قم: نهاد نمایندگی مقام معظم رهبری، چاپ اول، ۱۴۰۰ ه. ش.
- (۸) الحر العاملی، محمد بن الحسن، وسائل الشیعه، قم: موسسه آل‌البیت علیهم‌السلام لاحیا التراث، ۱۴۱۲ ق.
- (۹) حسینی، داوود، راهکار برقراری روابط سالم و سازنده در خانواده، قم: مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما، ۱۳۸۴ ش.
- (۱۰) حسینی دشتی، مصطفی، دایرةالمعارف جامع اسلامی، بی‌جا، سپید موی اندیشه، ۱۳۹۳ ش.
- (۱۱) حسینی نیشابوری، علی اکبر، سلسله سخنرانی‌های استاد رفیعی، قم: دارالمبلغین، اول،

۱۳۹۸ ه. ش

- ۱۲) دیلمی، ابن منصور، **الفردوس**، بیروت: دارالکتب العلمیه، ۱۴۰۷ ق.
- ۱۳) ری شهری، محمد، **میزان الحکمه**، قم: موسسه علمی فرهنگی دارالحديث، چاپ نهم، ۱۳۶۸ ه. ش.
- ۱۴) سالاری فر، محمدرضا، **کتاب زنان**، تهران: شورای فرهنگی اجتماعی زنان، چاپ هفتم، ۱۳۸۳ ش.
- ۱۵) شیخ الصدوق، محمد بن علی، **من لا یحضر الفقیه**، تهران: ناشران متفاوت، چاپ پنجم، ۱۳۹۰ ق، ۱۳۴۳ ه. ش.
- ۱۶) صدری، مهدی، **آیین دلبری**، قم: عطر یاس، چاپ دوم، ۱۳۸۸ ه. ش.
- ۱۷) طباطبایی، محمدحسین، **تفسیر المیزان**، تهران: مرکز نشر فرهنگی رجاء، ۱۳۶۳ ش.
- ۱۸) طبری، محب‌الدین احمد بی عبدالله، **ذخائر العقبی**، قاهره: مکتبه القدس، ۱۳۵۶ ق.
- ۱۹) علاسوند، فریبا، **زن در اسلام**، قم: نشر هاجر، چاپ دوم، ۱۴۰۱ ه. ش.
- ۲۰) کریمی، حمید، **زن و مرد، تشابه، تساوی یا تناسب**، قم: نشر هاجر، چاپ اول، ۱۳۹۱ ه. ش.
- ۲۱) مکارم شیرازی، ناصر، **پیام قرآن**، تهران: انتشارات دارالکتب الاسلامیه، چاپ نهم، ۱۳۸۶ ش.
- ۲۲) مکارم شیرازی، ناصر، **تفسیر نمونه**، طهران: دارکتب الاسلامیه، ۱۳۵۳ ش.
- ۲۳) مهکام، رضا، **«تصویر ازدواج در رسانه ملی»**، نشریه کتاب زنان زیر نظر مهری سویزی، تهران، سال هفتم ۱۳۸۳، شماره ۲۵.
- ۲۴) سایت <https://lovesradio.com/>